

„SELFIE“ – SEBAPREZENTÁCIA V PRIESTORE SÚČASNÝCH SOCIÁLNYCH SIETÍ

ZUZANA KOŽLEJOVÁ

Stupeň, forma, ročník štúdia: Mgr., denná, 1.

Študijný program: masmediálne štúdiá

Konzultantka: Mgr. Eva Peknušiaková, PhD.

Kľúčové slová: selfie, fotografia, sociálne siete, planking, vading

Úvod

Fotografovanie je spoločenská, umelecká, vedecká i technická disciplína, zaoberajúca sa zhotovením trvalých obrazových záznamov pomocou účinku svetla (žiarenia), prípadne praktická činnosť zaoberajúca sa fotografovaním, spracovaním a výrobou fotografií (www.sk.wikipedia.org, 2014).

V príspevku sa budeme zaoberať fotografovaním (a fotografiou) ako spoločenskou činnosťou, konkrétne sa budeme venovať pojmu „selfie“, čo je fotografia zaznamenávajúca fotografa – fotograf je zároveň objektom snímky. Na výraz „selfie“ budeme nahliadať niekoľkými spôsobmi: najprv vymedzíme pojem; k lepšiemu definovaniu slova využijeme oxfordský slovník, tzv. „Urban Dictionary“ a tiež vyjadrenia sociológov. Budeme sa venovať nielen hrozbám, ktoré sú spojené s tvorbou „selfie“ fotografie, ale aj novovzniknutou „selfie olympiádou“, ktorej úlohou je určiť víťaza v kategórii „najkrkolomnejšia fotografia“. V ďalšej časti nazrieme do histórie fotografie, ktorá zobrazuje samotného fotografa. Prvá „selfie“ vznikla v roku 1839. Príspevok obsahuje niektoré delenia „selfie“ fotografie (pohrebná, svadobná, vesmírna a i.) a oboznamuje so slovami, ktoré boli odvodené od samotného výrazu („shelfie“, „belfie“, „welfie“ a i.). Skúmame tiež popularitu výrazu aj samotného druhu fotografie. Naším cieľom je poukázať na to, že „selfie“ – fotografie samých seba, nie sú prevažne ženskou záležitosťou, ale sú výrazne popkultúrnym fenoménom, ktorý využívajú celebrity, politici, mládež či kozmonauti na to, aby sa spropagovali, pochválili alebo zapáčili. O popularite svedčí aj víťazstvo výrazu „selfie“ v súťaži „Slovo roka“ (www.oxforddictionaries.com, 2014).

Oboznámenie sa s pojmom „selfie“

Slovom „selfie“ sa označujú fotografie, na ktorých je fotograf zároveň objektom, fotí sám seba. Tento fenomén sa dostal do povedomia najmä vďaka sociálnym sieťam a k šíreniu daného druhu fotografie dopomohli najmä smartphony, ktorými sa tieto fotografie nielen jednoducho tvoria, ale aj zverejňujú. Oxfordský slovník definuje pojem „selfie“ ako „fotografiu samého seba, zvyčajne vytvorenú smartphonom alebo webovou kamerou, a zverejnenú (uploadnutú) na verejných sieťach. Občasné „selfies“ sú priateľné, avšak „postovanie“ (zverejňovanie) nových obrázkov samého seba každý deň nie je nutné.“ (www.oxforddictionaries.com, 2014) Prostredníctvom sociálnych sietí a médií sa stretávame s fotografiami, ktoré boli vytvorené v kúpeľni, na toalete, na rôznych spoločenských udalostiach alebo s celebritami. Veľmi populárnymi sú „selfies“ – fotografie samého seba počas tehotenstva. V médiách sa objavujú stále nové a kreatívnejšie „selfies“ matiek, ktoré fotia samé seba zameriavajúc sa na brucho a rast plodu v ňom. Fotografie nadobúdajú v rôznych časových úsekoch. Niektoré sa fotia každý deň, iné každý týždeň či mesiac. Nadobúdanie a zverejňovanie nových „selfies“ každý deň nie je nutné, ba priam vhodné, avšak v príklade, ktorý sme uviedli je toto fotografovanie funkčné a má opodstatnený zmysel. Nie tak každodenné tvorenie „kúpeľnových“ selfies s kačacou tvárou, ktoré priblížime v pokračovaní textu.

Urban Dictionary vysvetľuje pojem „selfie“ niekoľkými spôsobmi. Prvým je „fotografia samého seba tvorená so zámerom zverejnenia na Facebooku, Myspace alebo na akejkoľvek inej webovej stránke sociálnej siete. Selfie zvyčajne zobrazuje okrem tváre aj rameno, ruku fotiaceho, v ktorej drží fotoaparát či mobil... Selfie je zvyčajne sprevádzaná takzvanou kačacou tvárou (pery pripomínajúce tvarom kačací zobák; cieľom má byť názorné zobrazenie bozku) alebo pohľadom mimo objektív.“ (www.urbandictionary.com, 2014) O umeleckej hodnote podobných fotografií by sme mohli diskutovať, avšak našim názorom je, že „kačacie selfies“ majú len „okresanú“ výpovednú alebo inú hodnotu. Väčšinou ide o nekvalitné fotografie nadobudnuté mobilným telefónom, často sprevádzané rozmazaním či zaznamenaním neželaných objektov (príkladom nám môže byť fotografia dievčaťa v kúpeľni, ktoré omylom zachytilo svoju sestru v spodnej bielizni. Samozrejme, aj o náhodnosti takýchto okamihov by sa dalo polemizovať. Práve takéto obrázky si na internete získavajú najväčšiu popularitu.)

Ďalej slovník uvádza, že je to „zvláštny fenomén, kedy je fotograf zároveň predmetom fotografie spôsobom, ktorý je voči tradičnému vnímaniu fotografie obrátený. Fotograf je k takejto fotografii zvyčajne vedený preto, lebo nemôže nájsť vhodného fotografa, ktorý by subjekt odfotoval.“ (www.urbandictionary.com, 2014) Ďalším dôvodom, prečo vznikajú „selfies“ je napríklad málo času – autor siahne po smartphone a odfotovaluje si „čerstvo“ vzniknutý monokel, zverejní fotografiu s celebritou, ktorú práve stretol; extravagantné pózy (napríklad v kúpeľni, na toalete či na iných miestach, kde zvykne byť človek sám) a fakt, že fotografie tohto druhu vznikajú „tu a teraz“ (ak niekto stretne na ulici princa Harryho, ktorý je pripravený odfotohovať sa, nebude dotýchnyť/á strácať čas tým, že sa bude snažiť zohnať ochotného okoloidúceho fotografa. Siahne po mobile a s princom sa odfotohá sám a hlavne rýchlo, kým je princ ochotný a má čas).

Ďalšie chápanie pojmu je vysvetlené ako „Smiešne (nezmyselné) praktizovanie narcizmu.“ (www.urbandictionary.com, 2014) Človek má zvláštnu potrebu zverejniť obrázok samého seba po tom, čo si naniesie dobrý makeup, oblečie novú bundu alebo chce „svetu“ ukázať, ako sa práve opaľuje na pláži či lyžuje na horách. „Selfies“ sú zväčša tvorené amatérskymi fotografmi, ktorým zväčša záleží na poukazaní na nejaký detail alebo osoby bez bližšieho zamerania sa na kompozíciu alebo kvalitatívne hodnoty fotografie. V prípade spomínaných obrázkov jednotlivcovi ide o kvantitu a rýchle zverejnenie. Tieto fotografie prinášajú aj isté riziká v tom, že sa človek prostredníctvom nich „obnažuje“ až priveľmi. Do svojho súkromia „pozýva“ blízke aj vzdialené okolie, v niektorých prípadoch so svojím súkromím zoznámi celý svet. Sociológ Ben Agger vysvetľuje „selfie“ trend ako „mužské zízanie cez internet“. Sociológ a profesor Gail Dines ju spája s rastom pornografickej kultúry a tvrdí, že: „There is only one way to visibility, and that is fuckability [„Existuje len jeden spôsob viditeľnosti, a to je schopnosť pôsobiť ako prostitútky“; vlastný preklad]. Nad tvorením a zverejňovaním fotografií má autor kontrolu, rovnako aj nad tým, ako vyzerá prezentácia jeho osoby na verejnosti prostredníctvom internetu, avšak paradoxom je, že sa „selfies“ môžu stať objektom pomsty alebo poníženia milencovi/milenke, ktorý môže verejne zdieľať fotografie, ktoré sú ladené pornograficky či intímne v akomkoľvek smere. Túto myšlienku načrtol spisovateľ Andrew Keen (Murphy, 2013). Účinnými by v takýchto prípadoch mohli byť autorské práva. „Selfies“ nie sú fenoménom, ktorý sa týka iba žien. Podobne aj muži využívajú tento trend na to, aby sa pochválili svojím zjavom alebo nejakou novinkou v ich živote. Tí často radi zverejňujú fotografie rôznych zranení, opuchov či iných úrazov, ktoré im boli spôsobené.

Tiež existuje tzv. zúfalá „selfie“ fotografia. „Fotohafovanie samého seba a následné uverejňovanie obrázka na sociálnej sieti kvôli nízkemu sebavedomiu a potrebe ľudí počuť, že vyzerajú dobre alebo sexi.“ (www.urbandictionary.com, 2014)

„Selfie“ olympiáda

„Selfie“ trend je v dnešnej dobe veľmi populárny a zatiaľ neopúšťa našu spoločnosť aj napriek kritike či vyjadreniam, že akokoľvek dobre zaznamenaná „selfie“ v zrkadle bude stále pôsobiť hlúpo. Práve naopak. Najnovšie vznikla tzv. „selfie olympiáda“, internetový mem¹, ktorý vznikol v januári 2014 spojený s očakávaním na Zimné olympijské hry. Na „selfie olympiáde“ súťažia zväčša obrázky

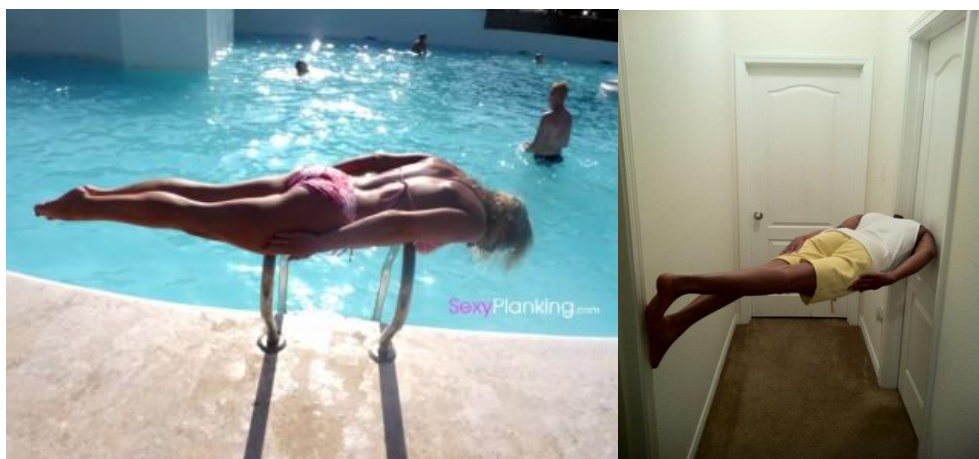
¹ Internetové memy – idea, štýl alebo akcia, ktorá sa šíri od človeka k človeku cez internet; niečo napodobňuje (Schubert, www.usatoday30.usatoday.com).

vytvorené v kúpeľni. Portál *creativlife.cz* (2014) výrazom „selfies“ označuje „*snímky vytvorené najmä v zrkadle*. Taktiež sú tieto fotografie pomenované ako „*kúpeľňové fotky*“. Olympiáda je založená na tom, že protagonisti sa snažia odfotografovať samých seba v čo najkrkolomnejších pozíciách, z ktorých by mali vyviaznuť podľa možnosti bez zranenia. Tento nový trend je veľmi obľúbený najmä medzi teenagermi, o čom svedčí výrazná popularita na sociálnych sieťach (počas troch dní si na Facebooku tento fenomén získal 30 000 priaznivcov, na Instagrame 28 000 „followerov“) (www.creativlife.cz, 2014) (Obr. č. 1).

Obr. č. 1 „Selfie“ olympiáda 2014 (www.elitedaily.com, 2014)

Pretekanie sa v tom, kto vytvorí najzaujímavejšiu „selfie“ fotografiu je len akýmsi pokračovaním. Za predchodcov by sme mohli považovať tzv. „planking“² (Obr. č.2) a „vadering“³ (Obr. č.3). Tieto javy by sa dali v oblasti hudby prirovnať ku dočasnému trendu Gangam styl či Harlem Shake.

Obr. č. 2: Planking (www.clubglow.com, 2014 a www.necolebitchie.com, 2014)

² Planking – fotografie zachytávajúce človeka kdekoľvek, hlavou nasmerovanou k zemi, resp. dolu.

³ Vadering – slovo odvodené od fiktívnej postavy Dartha Vadera z filmu *Star Wars*; mal moc zodvihnúť kohokoľvek pod krkom bez toho, aby sa ho dotkol, využívajúc na to silu vesmíru; fotografie označené týmto názvom zobrazujú človeka, ktorý akoby silou mysle, naznačením rukou, dvíhal pod krkom iného človeka do vzduchu.

Obr. č. 3: Vatering (www.complex.com, 2014 a www.laughingsquid.com, 2014)

História

Nemôžeme tvrdiť, že „selfies“ sú striktno fenoménom modernej doby. Už v minulosti ľudia radi zhotovovali maľby samých seba na plátne či iných materiáloch. Výraz „selfie“ vznikol v Austrálii v roku 2002 na internetovom fóre *ABC Online*⁴, avšak myšlienka „selfie“ – človeka fotografujúceho samého seba – bola na svete omnoho skôr. Prvá známa „selfie“ fotografia vznikla v roku 1839, ktorá sa tiež považuje za prvú portrétovú fotografiu vôbec (Obr. č. 4). Jej tvorcom bol amatérsky chemik a nadšenec fotografie z Philadelphie Robert Cornelius (www.publicdomainreview.org, 2014), ktorý sa tiež pokladá za jedného z prvých ľudí v histórii, ktorí vytvorili fotografiu. „*Cornelius nastavil svoj fotoaparát v zadnej časti rodinného obchodu vo Filadelfii. Fotografiu vytvoril tak, že sňal kryt objektívu a potom utekal do rámu kde musel sedieť minútu, kým znova zakryl objektív. Na zadnú stranu fotografie napísal: „The first light Picture ever taken, 1839.“*”⁵ (www.publicdomainreview.org, 2014)

Obr. č. 4: Prvá „selfie“ fotografia, 1839 (www.publicdomainreview.org, 2014)

Obr. č. 5: Prvá teenagerská „selfie“ fotografia; en.wikipedia.org/wiki/Selfie, 2014)

⁴ 2002 ABC Online (forum posting) 13 Sept. “Um, drunk at a mates 21st, I tripped ofer [sic] and landed lip first (with front teeth coming a very close second) on a set of steps. I had a hole about 1cm long right through my bottom lip. And sorry about the focus, it was a selfie.” (www.blog.oxforddictionaries.com, 2014) Preklad: 2002 ABC Online (post na fóre) 13. Sept. [Um, opitý som oslavoval kamarátovu 21-tku, potkol som sa a spadol na zem najprv perou a hneď potom nasledoval zub rovno na schody. Na dolnej pere som mal dieru veľkú asi 1 cm. A sorry za zaostrenie, bola to „selfie“ (fotil som sa sám).; vlastný preklad].

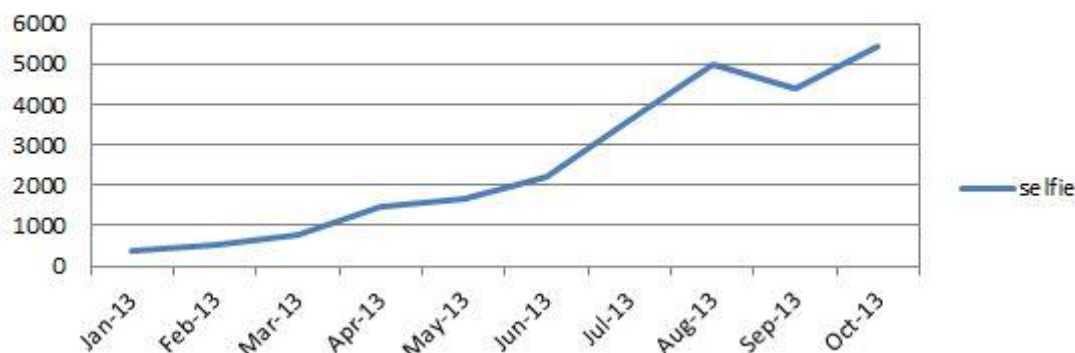
⁵ „The first light Picture ever taken. 1839“ – Prvá fotografia s bleskom, aká bola kedy vytvorená, 1839.

Ruská veľkovejvodkyňa Anastasia Nikolaevna vo veku trinástich rokov vytvorila jednu z prvých teenagerských fotografií samého seba použitím zrkadla, ktorú poslala otcovi v roku 1914. V liste, ktorý obsahoval fotografiu napísala: „Urobila som tento obrázok samej seba pozerajúc sa do zrkadla. Bolo to veľmi ťažké, lebo sa mi triasli ruky.“ (Obr. č. 5) (www.alexanderpalace.org, 2014 a www.en.wikipedia.org, 2014)

Popularita

Nielen fotografia samého seba, ale aj samotný pojem „selfie“ sa stáva čoraz populárnejším a používanejším. Každoročne sa z online *Oxfordského slovníka* určuje víťazné slovo. V roku 2012 titul „slovo roka“ získal výraz omnishambles⁶, rok pred tým slovné spojenie „squeezed middle“⁷. Slovom roka 2013 sa stal práve výraz „selfie“. Na grafe môžeme sledovať ako sa zvyšovala frekvencia užívania slova „selfie“ za rok 2013.

The rise of 'selfie' in 2013

Obr. č. 6: Vzostup frekvencie užívania pojmu; „Rast „selfie“ v roku 2013“; číselné hodnoty – milardy; (www.blog.oxforddictionaries.com, 2014)

„Selfies“ fotografie sa začali deliť do rôznych kategórií, podľa toho, kde fotografia vznikla. Príkladom sú už spomínané kúpeľňové „selfies“, ďalej pohrebné „selfies“ (fotografie tvorené pred, počas alebo po pohrebe), o ktorých vhodnosti či nevhodnosti by bolo na mieste polemizovať. Do tejto kategórie by sme mohli zaradiť amerického prezidenta, ktorý vytvoril „selfie“ počas pohrebného ceremonálu Nelsona Mandelu, prezidenta Južnej Afriky (Obr. č. 7). Ďalšími kategóriami sú svadobné „selfies“, školské, interiérové, exteriérové a dokonca aj vesmírne, tzv. „space selfies“. Pomenovanie zahŕňa fotografie vytvorené vo vesmíre astronautom alebo prístrojom, ale aj také fotografie, ktoré vznikli na Zemi a následne boli ešte raz odфотографované vo vesmíre (Obr. č. 8). Okrem kategórií začali z víťazného slova postupne vznikať aj menej populárne odvodeniny. Ako príklad uvádzame slová „helfie“ (obrázok vlasov), „belfie“ (obrázok zadnej časti tela), „welfie“ (obrázok cvičiaceho človeka), „drelfie“ (opitý „selfie“) a „legsie“, zachytávajúca dolné končatiny človeka. Vznikli tiež zábavné odnože na označenie nábytku, ako napríklad „shelfie“ či „bookshelfie“. (www.blog.oxforddictionaries.com, 2014)

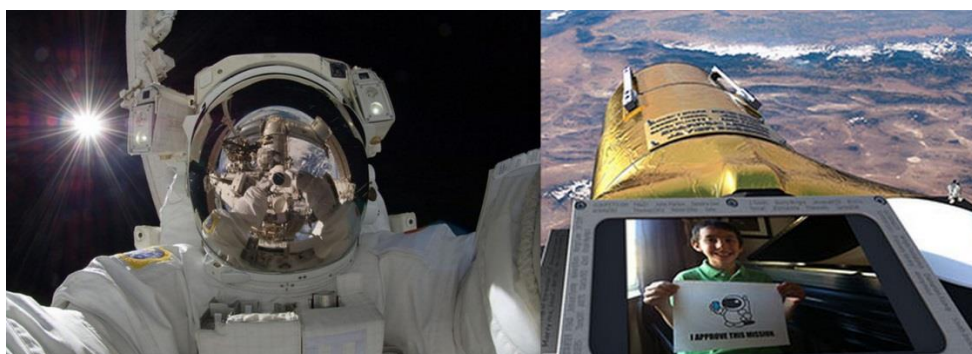
Podobným fotografiám „neodolali“ ani politici, celebrity či kňazi. Zbierku „selfies“ obohacujú mená ako Barak Obama, princ William, Rihanna alebo pápež František.

⁶ Omnishambles – neologizmus, ktorý bol prvýkrát použitý v politickej relácii televíznej stanice BBC The Thick of IT; skladá sa z dvoch častí – latinskej predpony „omni“ = všetko a anglického slova „shambles“ = zmätok; slovo sa vzťahuje na situáciu, ktorá je považovaná za nefunkčnú, zmätočnú zo všetkých možných pohľadov (www.en.wikipedia.org, 2014).

⁷ Squeezed middle – v doslovnom preklade znamená „stlačiť v strede“; týmto pojmom sa označuje tá časť ľudskej populácie, ktorá bola najviac zasiahnutá infláciou a zvyšovaním daní, pretože sú v zamestnaní, ktoré im poskytuje nízke až stredné príjmy, ktoré nerastú tak rýchlo, ako ich výdavky (alebo nerastú vôbec). Graficky sa tento výraz zvykne zobrazovať utiahnutým opaskom – človekom stlačeným v strede. (www.lexicon.ft.com, 2014).

Obr. č. 7: Barack Obama súčasťou pohrebnej „selfie“ (www.selfiesatfunerals.tumblr.com, 2014)

Obr. č. 8: Vesmírne „selfies“ (www.universetoday.com, 2014 a www.collectspace.com, 2014)

Záver

Obsahom nášho príspevku bolo priblíženie a oboznámenie sa s pojmom „selfie“. Na čo poukazuje, čo naznačuje, ako vyzerá, čo zobrazuje. Slovo „selfie“ sa používa na označenie fotografie, ktorá zároveň zobrazuje fotografa, ktorý fotografuje. Existuje niekoľko druhov a skupín „selfies“. V príspevku sme spomenuli len zopár, nakoľko by sa tieto fotografie dali rozdeliť do veľkého množstva skupín podľa toho, kde sa fotia, kto ich fotí a akým spôsobom. V práci sme „selfies“ fotografie prirovnali k tomu, čím sú v hudbe trendy ako Harlem Shake, či Gangam Style. Aj na základe „selfies“ fotografií vznikajú rôzne napodobeniny, paródie alebo iné reprodukcie. Zaujímavé bolo sledovať historický vývin „selfies“ a prvé fotografie, ktoré zobrazovali fotografa ako fotiaceho a foteného zároveň. Hoci tento druh snímok nie je úplnou novinkou (prvýkrát sa s výrazom stretávame v roku 2002), v spoločnosti sa jeho popularita rozšírila len nedávno, výrazným spôsobom v roku 2013, čo sme v článku graficky načrtli. „Selfies“ sú populárne, rozšírené, obľúbené, odsudzované, napodobňované, zosmiešňované a je o ne záujem. So sebou však prinášajú aj isté hrozby a negatívny dopad. V práci sa v krátkosti zmiňujeme aj o tom, že v prípade „selfies“ môže dôjsť k situáciám, kedy snímky hraničia s pornografiou. Téma má široký rozmer, ktorému by bolo osožné venovať sa hlbšie.

Internetové zdroje:

MURPHY, Meghan, 16.1.2014. <www.straight.com <http://www.straight.com/life/368086/putting-selfies-under-feminist-lens>>

SCHUBERT, Karen, 16.1.2014. <http://usatoday30.usatoday.com/tech/news/2003-07-28-ebay-weirdness_x.htm>

SELFIE, 16.1.2014. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/selfie>

SELFIE, 16.1.2014. <<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=selfie>>

LUCCIA, 16.1.2014. <<http://creativelife.cz/?p=14052>>

PLANKING, 16.1.2014. <<http://www.clubglow.com/tag/what-is-planking/>>

PLANKING, 16.1.2014. <<http://necolebitchie.com/2011/06/29/celebrities-planking-what-is-it-and-why-are-they-doing-it/>>

SCOTT, Damien, Vadering, 16.1.2014. <<http://www.complex.com/tech/2013/04/vadering-the-internets-newest-meme/vadering-9>>

STREAMS, Kimber, Vadering, 16.1.2014. <<http://laughingsquid.com/vadering-a-new-photo-meme-featuring-darth-vaders-force-choke/>>

ROBERT CORNELIUS SELF – PORTRAIT, 16.1.2014. <<http://publicdomainreview.org/2013/11/19/robert-cornelius-self-portrait-the-first-ever-selfie-1839/>>

WORD OF THE YEAR 2013, 16.1.2014. <<http://blog.oxforddictionaries.com/2013/11/word-of-the-year-2013-winner/>>

ATCHISON, Bob, 16.1.2014. <<http://www.alexanderpalace.org/palace/adiaries.html>>

SELFIE, 16.1.2014, www.en.wikipedia.org <<http://en.wikipedia.org/wiki/Selfie>>

OMNISHAMBLES, 16.1.2014. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Omnishambles>>

THE FINANCIAL TIMES, 16.1.2014. <<http://lexicon.ft.com/Term?term=squeezed-middle>>

SELFIES AT FUNERALS, 16.1.2014. <<http://selfiesatfunerals.tumblr.com/>>

HOWELL, Elizabeth, 16.1.2014. <<http://www.universetoday.com/105234/best-ever-astronaut-selfies/>>

COLLECTSPACE, 16.1.2014. <<http://www.collectspace.com/news/news-052913a.html>>

GILDIN, Tyler, 16.1.2014. <<http://elitedaily.com/humor/need-wait-til-sochi-selfie-olympics-taking-place-right-now/>>